

EXISTENTIALISMEN

Vi har, vid vår litterära odysse, kommit i kontakt med flera idéströmningar, "ismer". Nu senast diskuterade vi Kafkas mångfacetterade roman *Processen*, som i många stycken är ett utmärkt exempel på **expressionism** i prosans form. Våra egna poeter Edith Södergran och Pär Lagerkvist ger i sin tidiga lyrik pedagogiska exempel på expressionism i poesins form.

En annan av 1900-talets ismer som fått enorm genomslagskraft är **existentialismen**. Ordbokens definition av denna "ism" lyder: "filosofisk strömning som inriktar sig på villkoren för människans existens och den ångest som nödvändigheten av fria val skapar". Nåväl, detta är ju egentligen inget nytt. Redan vår gamle vän Arthur Schopenhauer hade ju i början av 1800-talet satt fingret på problemet med vår fria vilja. Schopenhauer menade att så länge vi strävar efter att tillfredsställa alla våra viljor kommer vi att förbli olyckliga. Först när vi ger upp viljan till liv och tillfredsställelse kan vi uppnå ett tillstånd av frihet och smärtlöshet. Som bekant är detta en filosofi som Hjalmar Söderberg tog stort intryck av. Många av Söderbergs karaktärer kan sägas vara de första existentialisterna. Pyttisan att fransmännen var först!

Nåja, de två verkliga idésprutorna vad gäller existentialismen är fransmännen **Jean Paul Sartre** och **Albert Camus**. Sartres huvudpoäng i essän *Existentialismen är en humanism* från 1946 kan sammanfattas ungefär så här:

Varje föreställning om en gud är självmotsägande och måste avvisas. Världen är "absurd", den är orimlig och utan förnuft, har ingen annan mening än den människan själv lägger i företeelserna. Människan är helt överlämnad åt sig själv i valet mellan olika handlingsmöjligheter. Hon har följaktligen en absolut frihet men samtidigt ett ansvar inte bara för sig själv utan även för medmänniskorna, eftersom de val hon träffar påverkar dem. Härav kommer en av människans ständiga följeslagare: ångesten för att det träffade valet inte ska vara det rätta.

Camus' existentialism är delvis annorlunda. Sartres ställningstagande ledde till ett politiskt engagemang att förbättra framtiden medan Camus snarare vände sig inåt och blev mer personlig i sin existentialism. Huvudpersonen i romanen *Främlingen*, Mersault, är en nihilistisk livsnjutare som hela tiden lever i nuet och finner tillfredsställelse i det. I essän *Myten om Sisyfos* (1942 – samma år som *Främlingen*) lägger Camus fram sitt litterära och filosofiska credo. Camus menar att människans livssituation blir "absurd" i mötet mellan å ena sidan vår ständiga vilja att få klarhet, sammanhang och logik i livet och livets totala irrationalitet å andra sidan. Enligt Camus hjälper insikten om livets absurditet människan att leva. Människan har bara sitt jordeliv och det gäller att leva så intensivt som möjligt. Det finns ingen morgondag och därför är det ingen idé att planera. Den absurde hjälten revolterar mot tillvarons meningslöshet genom att hålla sin revolt levande, genom att leva i nuet, i sina sensationer, sinnesupplevelser, fri från alla illusioner. Det blir gärna fråga om största möjliga kvantitet av liv, eftersom alla kvaliteter är beroende av diskutabla värderingar. Vi bör alltså samla så mycket erfarenheter och upplevelser av det enda liv som bjuds oss.

I slutet av essän ger så Camus sin personliga tolkning av sisyfosmyten. Sisyfos föraktade gudarna och älskade livet och dömdes därför till ett ändlöst och meningslöst arbete. (Vi talar ju idag om sisyfosarbete). Men Camus hävdar att eftersom Sisyfos var medveten kunde han behålla sin självaktning och finna tillfredsställelse och till och med lycka i sin hårda, meningslösa tillvaro.

Denna idébakgrund är en god början till ökad förståelse av romanen *L'etranger*.